

не від банку, якому часто буває важко, а то й неможливо здійснити оперативне залучення коштів у вклади. І нарешті, варто урахувати обсяги тимчасово вільних грошових коштів у межах окремо взятого регіону та країни загалом.

Проте, незважаючи на вади, притаманні депозитному формуванню капіталу, банки повинні не тільки використовувати та вдосконалювати існуючі інструменти залучення вкладів, а й приділяти більше уваги впровадженню нових, нетрадиційних для них операцій і послуг у депозитній діяльності. Ці операції і послуги сприятимуть подальшому розвитку та вдосконаленню залученого капіталу банків, дадуть їм змогу залучити нових клієнтів, диверсифікувати свої доходи через збільшення частки непроцентних доходів, підвищити якість обслуговування клієнтів, залучити в активний обіг грошові кошти, що перебувають на руках у населення, а також сприятимуть захисту від інфляції заощаджень і мінімізації ризиків, пов'язаних з їх збереженням.

Отже, політика депозитного формування банківського капіталу має бути спрямована на всебічне розширення безготівкової сфери розрахунків населення, забезпечення різноманітності умов банківських депозитів, які б ураховували потреби всіх соціальних верств та вікових категорій населення.

Література

1. **Островская О.М.** Банковское дело: Толковый словарь. – 2-е изд. – М.: Гелиос АРВ, 2001. – 400 с.
2. **Економічна** енциклопедія: У трьох томах, т.2./ Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.), та ін. – К.: Вид. центр "Академія", 2001. – 848 с.
3. **Петрук О.М.** Банківська справа: Навч. пос./ За ред. д-р екон. наук, проф. Ф.Ф. Бутинця. – К.: Кондор, 2004. – 461 с.
4. **Банківська** справа: Навч. пос./ За ред. проф. Р.І. Тиркала. – Тернопіль: Карт-бланш, 2001. – 314 с.
5. **Васюренко О.В.** Банківський менеджмент: Посібник. – К.: Вид. центр "Академія", – 2001. – 320 с.
6. **Аналіз** банківської діяльності: Підручник/ А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко та ін.; За ред. А.М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2003. – 599 с.
7. **Банковское** дело. Учебник/ Под ред. Колесникова В.И. – М.: Финансы и статистика, 1985. – 480 с.

УДК 334.722.8:658.147

*Аспір. М.М. Галушак – Івано-Франківський
національний університет нафти і газу*

ТРУДОВИЙ ТА НЕТРУДОВИЙ ТИП ВЛАСНОСТІ: СПРОБА ДЕФІНІЦІЇ ТА МОДЕРНІ ЕКОНОМІЧНІ РЕАЛІЇ

Проілюстровано особливості еволюції власності, показано відмінність між її трудовим та нетрудовим типами та окреслено причини деформацій у цій сфері впродовж транзитивного періоду.

Post-graduate M.M. Haluschak – Ivano-Frankivsk National university of oil and gas

Labour and non labour types: attempt definition and modern economical realities

It is illustrates the particularities of development property, shows differences between it labour and non labour types and defines causes deformations in this sphere during of transitive period.

I. Вступ

У власне економічному (природному) плані форма власності на засоби виробництва визначається рівнем розвитку і формою функціонування продуктивних сил, зокрема засобів виробництва [1]. Водночас, форма власності є не тільки формою вираження економічної відокремленості підприємства, що забезпечує йому пряму залежність рівня споживання від рівня виробництва, а й засобом, що забезпечує підприємницьку форму відтворення всіх чинників виробництва, і, передусім, засобів виробництва. Оскільки це відтворення відбувається за рахунок виробленої продукції, то власник засобів виробництва автоматично стає і власником виробленої продукції, тобто підприємцем і, таким чином, постійно відтворюється підприємницька форма функціонування продуктивних сил. Тому форма власності на засоби виробництва повинна збігатися з формою функціонування продуктивних сил.

II. Постановка завдання

Метою нашої статті є: проілюструвати особливості еволюції власності, показати відмінність між її трудовим та нетрудовим типами та окреслити причини деформацій у цій сфері впродовж транзитивного періоду в Україні.

III. Результати

За наявності таких засобів виробництва, які призначені для індивідуального використання, утворюються індивідуальні виробничі одиниці, яким відповідає індивідуальна (приватна) форма власності. З появою підприємств індивідуальна форма власності на засоби виробництва переростає в колективну. Це вища за рівнем розвитку форма власності, що виражає відносини привласнення продукту безпосереднім виробником (підприємством) відповідно до кількості і якості затраченої праці, забезпечує йому на основі економічної відокремленості пряму залежність рівня споживання від рівня виробництва і, таким чином, стимулює його розвиток. Кожен член колективу є співвласником цих засобів виробництва, яке забезпечує йому право на безплатне користування засобами виробництва з метою створення для себе необхідного продукту (право на працю). Це середовище, в якому працює виробник за даного рівня розвитку продуктивних сил.

Реалізація внутрішньої істотної характеристики приватної власності безпосереднього виробника – привласнення продукту відповідно до кількості і якості затраченої праці – відбувається у формі заробітної плати. Закон власності, таким чином, набуває форми закону розподілу за працю. І сфера дії його поширюється тільки на необхідний продукт (предмет споживання), оскільки засоби виробництва є неподільними і належать підприємству (колективу виробників). Таким чином, індивідуальна (приватна) власність тут уже виступає у формі особистої власності, яка за своїм змістом є трудовою, оскільки джерелом її утворення є праця самого виробника. Вона і забезпечує йому пряму залежність рівня споживання від рівня виробництва і, таким чином, виступає стимулом раціонального використання фізичних і розумових здібностей до праці кожного виробника. Підприємство, розподіляючи необхідний продукт залежно від кількості і якості затраченої праці, стимулює розвиток виробництва всього підприємства.

Додатковий продукт, який створюють безпосередні виробники додатковими (порівняно з необхідними) затратами праці, безплатно привласнюється підприємством, оскільки він йде на розвиток виробництва, збільшення його виробничих фондів. І це безплатне привласнення аж ніяк не означає відносин експлуатації людини людиною, соціального паразитизму, оскільки, з одного боку, це збільшує колективну власність виробників, а, з другого, повертається до них у формі зростання їх добробуту, досягнутого за рахунок зростання виробництва. Це цілком нормальний чисто природний розвиток виробництва, що відбувається на основі розвитку науки і техніки, продуктивних сил суспільства, де кожен виконує свої функції на основі суспільного поділу праці і живе за рахунок своєї праці.

Така експлуатація виникає тільки за умов, коли замість колективної встановлюється приватна власність на колективні за своєю суттю засоби виробництва (підприємство). Безплатно передана додаткова вартість такому власнику назавжди втрачається для безпосередніх виробників і належить йому, збільшуючи його власне майно (капітал).

Таким чином, щоб привласнювати додатковий продукт (вартість) потрібно змінити форму власності на засоби виробництва: замість колективної запровадити приватну власність. І тоді безплатне привласнення додаткової вартості буде виглядати як цілком нормальний процес, що зумовлений потребами розширеного відтворення. Але це вже буде нетрудовий тип приватної власності, що надає цьому процесу виробництва патологічну форму прояву. Суб'єкт цієї власності своїми затратами праці не створив того багатства, власником якого став. Це праця всього колективу підприємства. Виробництво із засобу задоволення потреб людей перетворюється у засіб збагачення, тобто у виробництво додаткового продукту або ж засобу паразитичного існування суб'єктів цієї власності.

Капіталізм, який утворився на основі переростання індивідуального в колективну (промислову) стадію розвитку товарного виробництва, став по суті його спотвореною, патологічною формою прояву. Капіталістична приватна власність не відмінила законів розвитку товарного виробництва, а надала їм специфічної форми прояву, зробила їх слухняним механізмом для досягнення своєї мети – виробництва і привласнення додаткової вартості. Оскільки капіталіст своїми затратами праці не створив того багатства, власником якого став, то капіталістична приватна власність, так само, як і рабовласницька, і феодална, є нетрудовим типом приватної власності і виражає відносини привласнення продукту (додаткової вартості) без відповідних затрат праці суб'єктом власності, на основі одного тільки права власності.

Звичайно, є спроби довести, що ця додаткова вартість (продукт) є результатом високопродуктивної підприємницької діяльності. Але розміри прибутку в сотні тисяч разів перевищують затрати праці підприємця, що є прямим запереченням такого твердження. Та й підприємець – не чудотворець, а людина, що виконує свої функції на основі суспільного поділу праці, і повинен, як і всі інші члени виробничого колективу, одержувати не прибуток, а заробітну плату залежно від кількості та якості затраченої ним праці. Прибу-

ток, як уже зазначалося, створюється не для збагачення власників підприємств, а як матеріальна основа розвитку виробництва. А це різні речі. На жаль, їх ототожнюють і замість розвитку виробництва такий прибуток використовується для розкішного життя підприємців.

Капіталіст Г. Форд, який створив автомобільну промисловість США і став багатою людиною, намагається змінити поняття капіталу, яке склалося на той час. Капітал, пише він, який сам собою походить з підприємства і використовується для того, щоб допомагати робітнику йти вперед і поліпшити свій добробут, капітал, який примножує можливості роботи, будучи навіть в руках однієї особи, не є небезпекою для суспільства. Адже він є винятково щоденним запасним робочим доходом, який суспільство довірило даній особі і йде на користь суспільству. Той, чий владі він підпорядкований, аж ніяк не може його розглядати як щось особисте. Ніхто не має права вважати подібний надлишок особистою власністю, оскільки це він один його створив, надлишок – це загальний продукт усієї організації [2].

На жаль, історично склалося інакше поняття капіталу, побудоване винятково на нетрудовій приватній власності, як вартість (а, отже, й власність), яка приносить додаткову вартість (нетрудові доходи), Звідси силогізм: нетрудова приватна власність приносить нетрудовий дохід. І дивним є те, що така соціальна несправедливість, патологія суспільства сприймається за норму і дотепер. Поряд з розподілом за працю, який здійснюється стосовно до безпосередніх виробників, існує розподіл за трудовим типом власності. І, як уже відзначалося, розподіл за трудовим типом власності є те ж саме, що й розподіл за працю. А розподіл за нетрудовим типом власності є прямим запереченням розподілу за працю, рівно ж, як і сама нетрудова приватна власність є прямим запереченням трудового типу приватної власності. Це привласнення чужої праці, реалізація нетрудового типу власності означає отримання нетрудових доходів.

Роздержавлення і приватизація власності в Україні були здійснені неадекватно сучасним тенденціям цивілізованої економіки та без врахування специфіки пострадянської економіки. Роздержавлення було трактовано як позбавлення держави права власності на засоби виробництва, а приватизацію – як передачу їх приватним особам, "справжнім господарям", які згодом стали "роботодавцями". Зауважимо, не безпосереднім виробником, а тільки тим, хто має гроші для їх придбання.

Хоча на початку реформи йшлося про передачу у приватні руки тільки нерентабельних державних підприємств, які "справжні господарі" зобов'язувалися доводити до рівня високорентабельних. А тепер насамперед приватизуються високорентабельні державні підприємства (Криворіжсталь, Нікопольський феросплавний завод, ВО "Азот" та ін.), Виручені гроші від продажу цих підприємств використовуються не для інвестицій, будівництва нових, більш продуктивних фабрик і заводів, а для виплати заробітної плати, пенсій тощо. Складається враження, що вони країні не потрібні, а тому продаються тим, хто більше заплатить.

Тому значна частина підприємств стала власністю не тільки невеликої групи людей, а й закордонних інвесторів. Та й приватні власники ведуть себе

так, ніби "приватизована" власність є їх особистою, створеною їх затратами праці, а тому також перепродують її тим, хто більше заплатить, використовують її для розкішного власного життя, витрачають на покупку дорогих автомобілів, квартир, дач, замків тощо і не тільки в Україні, а й за її межами. Світ дивується з такого марнотратства і розкошів наших "нுவоришів" при загальній бідності безпосередніх виробників. У державній власності залишилась тепер тільки четверта частина всього національного багатства, та й то тих підприємств, які мають соціальний характер і, зазвичай, є неприбутковими.

При цьому варто зауважити, що держава, передаючи свої, по суті народні підприємства, у приватні руки, здійснює насправді політику самогубства. Тут невпинно відбувається підміна понять. Замість того, щоб створювати відповідні висококваліфіковані економічні центри управління економікою країни в інтересах усіх людей, держава йде шляхом позбавлення себе функції управління економікою, залишаючи за собою тільки політичні функції. Але політика – це видозмінена форма продовження економіки. В чийх руках економіка – такою є і політика. Тому, позбавившись економічної основи, держава заодно втрачає і політичну основу, перетворившись у слухняне знаряддя своїх олігархів. Її "приватизують" ті, в чийх руках є економіка.

IV. Висновки

Отже, замість загальнонародної утворилася в Україні олігархічна власність, де 20 заможних сімей сконцентрували в своїх руках 80 % національного багатства. Відбулося ще більше й тісніше зростання влади і власності, але вже в руках не держави, яка видає себе захисником усього народу, а невеликої групи людей – олігархів, які поряд з власністю приватизують і владу. Тому демократія по суті зведена до загравання з народом під час виборів, до ширми, якою прикривають справжнє панування олігархічного капіталу. Держава вже безсила впливати на ціни, розподіл виробленої продукції, формування резервів держбанку тощо, оскільки все це вже віддано приватному капіталу, замість побудови справжнього соціально справедливого суспільства, де б виробничі відносини здійснювалися за принципом: від кожного – за здібностями, кожному – за працю, ми повертаємося в державно-монополістичний капіталізм.

Ринкова економіка, яка б мала стати цивілізованим механізмом використання об'єктивно діючих економічних законів розвитку товарного виробництва в інтересах усіх людей, перетворилася в цивілізовану форму збагачення невеликої групи приватних власників засобів виробництва за рахунок зuboжіння переважної більшості безпосередніх виробників.

Тому замість трудового типу власності утверджується нетрудова власність, що робить власником не безпосереднього виробника, а підприємця (бізнесмена) без уточнення джерел утворення цієї власності. Це прирівнює нетрудову приватну власність до трудової. Замість розподілу за працею, утверджується розподіл за власністю. І під цим сприймається передусім розподіл за нетрудовою власністю, бо розподіл за трудовою власністю є те ж саме, що й розподіл за працю, який зберігає пряму залежність рівня споживання від рівня виробництва. І тут мається на увазі передусім споживати (привлас-

нювати) значно більше, ніж виробляється, а то й просто без затрат праці. А це може забезпечити тільки реалізація нетрудової приватної власності.

Література

1. Павлишенко М.М. Закономірності розвитку форм власності та аграрна реформа// Економіка АПК. – 2005, № 4. – С. 23-31.

2. Форд Г. Моя жизнь, мои достижения. – К., 1993. – С. 164.

УДК 338.242

П.Ю. Лазур – ВНЗ "Львівський кооперативний коледж економіки і права"

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Окреслено проблеми формування та реалізації регіональної політики сприяння розвитку малого підприємництва як одного з основних ресурсів забезпечення ефективного регіонального розвитку

P.Yu. Lazur – H.S. "Lviv cooperative college of economics and law"

The generosity of forming and realization regional politics promotion development small privacy in Ukraine

It is defines the problems and realization regional politics promotion development of small privacy as one from the general resources support effectiveness regional development.

I. Вступ

Розвиток малого підприємництва у економіках посткомуністичних країн розглядається дослідниками як один з найважливіших чинників сприяння виходу з кризи, забезпечення економічного зростання та соціальної стабільності у суспільстві. Суб'єкти малого підприємництва створюються за будь-яких умов, не потребують значного фінансування та особливих зусиль з боку держави для свого розвитку, але роблять неоціненний внесок у розв'язання проблем трансформаційного, економічного та соціально-психологічного характеру [1, с. 6].

Особливо важливою є роль малого підприємництва у соціально-економічному розвитку регіонів. У Концепції державної регіональної політики України широкий розвиток підприємництва віднесено до пріоритетних завдань регіональної політики, а мале підприємництво визначено як один з найвагоміших чинників забезпечення економічного зростання у регіонах, підвищення зайнятості й рівня доходів населення та наповнення місцевих бюджетів [2].

Дослідженню теоретичних та прикладних проблем розвитку малого підприємництва присвячено праці відомих вітчизняних вчених, серед яких варто назвати насамперед Г.М. Білоуса, З.С. Варналія, Л.І. Воротіну, Я.А. Жаліла, Ю.І. Єханурова, Ю.О. Клочка, Т.В. Кондратюк, В.А. Кредісова, О.В. Кужель, І.С. Кузнецову, Д.В. Ляпіна, О.І. Микитюк, В.О. Сизоненка, Л.П. Хмелевську та інших. Регіональні аспекти розвитку малого підприємництва найбільш детально розглянуто в роботах З.С. Варналія, С.М. Демченка, І.С. Кузнецової, А.П. Павлюк [3, с. 98-209].